

Vågfysik och optik

Emil Lundh

`emil.lundh@tp.umu.se`

Kursens hemsida:

`http://www.tp.umu.se/~lundh/vagfysik/index.html`

Idag

- Allmän kursinfo
- Genomgång:
  - Ljus, em-vågor
  - Ljus i medium
  - Brytning: Snells lag, reflektionslagen
  - Fullständig reflektion
- Problem Pb:2-8

Allmän info

Upplägg Vågfysik och optik 2008

Emil Lundh
11 januari 2008

Kurslärare:

Emil Lundh
Tjänsterum: Fysikhuset plan 2
Tel: 090 - 786 7897
e-mail: emil.lundh@tp.umu.se

Litteratur:

- Pedrotti, Pedrotti & Pedrotti: 'Introduction to optics' (tredje upplagan)
- Ove Axner, Anders Kastberg: 'Problemsamling till Vågfysik och optik' (januari 2005)

Hemsida

Kursen har en hemsida som innehåller en hel del information, bl.a. problemsamlingshäftet och kopior av föreläsningsanteckningar. Adressen är:
<http://www.tp.umu.se/~lundh/vagfysik>

Föreläsningar:

Enligt schema och utdelad planering. Denna planering beskriver flödet i kursen. Det kan dock hända att vi kommer ur fas med ursprungsplaneringen. Ungefärliga föreläsningsanteckningar finns att kopiera på hemsidan. Jag improviserar alltid lite, så dessa är inte exakt vad som kommer att sägas på föreläsningarna. Allt som tas upp på föreläsningar ingår i kursfordringarna och kan komma att representeras på en tenta. En skillnad från tidigare år är att även den sista föreläsningen (om laserljus) ingår i kursfordringarna.

Övningsuppgifter:

Ett dokument med rekommenderade övningsuppgifter delas ut. Ett fåtal övningsuppgifter kommer jag att lösa på tavlan under föreläsningar. Andra kommer jag att lösa på räkneövningar. Jag förväntar mig dock att få specifika önskemål från er om vilka uppgifter som ska lösas på tavlan. I denna kurs bör man lösa MÅNGA övningsuppgifter. Observera att det finns en del tryckfel i problemsamlings-häftet.

Räkneövningar

Ett fåtal särskilda räkneövningar är inlagda på schemat. Under dessa kommer jag första timmen att lösa uppgifter på tavlan. Dock *endast under förutsättning* att jag har fått specifika önskemål om vilka uppgifter som ni vill ha lösta senast dagen innan. Sådana önskemål kan t.ex. lämnas via e-mail. Den andra timmen av räkneövningar, samt eventuell överbliven tid från första timmen, reserveras till eget arbete och möjlighet till individuell hjälp. En räkneövning är inlagd fredagen före tentan (som är efterföljande måndag morgon). Denna finns där som stöd i tentapluggandet för de som vill ha detta.

Laborationer

Instruktörer:

- Magnus Andersson (magnus.andersson@physics.umu.se)
- Piotr Matyba (piotr.matyba@physics.umu.se)

Labschema kommer att delas ut och kommer att läggas ut på hemsidan. Där kommer också att finnas mer information om labbarna.

Gamla tentor

Finns att ladda ner på kursens hemsida (tentor).

Tenta

Måndag 17:e mars, 9-15 ÖP sal 1.
Omtenta 9 juni, 9-15 sal 6 och 27 augusti, 9-15 sal 1.

Planering för föreläsningar

Vågfysik och optik 2008

	Datum	Kapitel
1. Ljus, ljusbrytning	21/1, 10:15-12	2.1-2.5, 10.4
2. Geometrisk optik - krökta brytande ytor, avbildningar	22/1, 13:15-15	2.6-2.8
3. Geometrisk optik - avbildning, tunna linser	23/1, 10:15-12	2.9-2.12
4. Geometrisk optik - optiska instrument, avbildningsfel	25/1, 10:15-12	3
5. Vågekvationen	28/1, 10:15-12	4.1-4.4
6. Vågor i fler dimensioner	30/1, 10:15-12	4.5-4.7
7. Elektromagnetiska vågor, ljus	31/1, 13:15-15	4.8-4.10
8. Superposition	1/2, 10:15-12	5
9. Interferens - Youngs dubbelspalt	4/2, 10:15-12	7.1-7.3
Räkneövning	6/2, 10:15-12	
Första timmen: Jag löser uppgifter på tavlan i enlighet med inkomna önskemål		
Andra timmen: Jag finns på plats för att svara på frågor och ge hjälp individuellt		
10. Interferens - Tunna skikt	8/2, 10:15-12	7.4-7.9
11. Interferens - Interferometrar	11/2, 10:15-12	8
12. Diffraction - enkelspalt, cirkulär och rektangulär apertur	12/2, 13:15-15	11.1-11.3
13. Diffraction - Upplösning, dubbelspalt	13/2, 10:15-12	11.4-11.5

14. Diffraction - flera spalter, gitter	15/2, 10:15-12	11.6, 12
15. Diffraction - Fresnel diffraction	18/2, 10:15-12	13
16. Polarisation	19/2, 13:15-15	Utdelat kompendium
17. Polariserat ljus	20/2, 10:15-12	15
18. EM-teori för ljusbrytning och reflektion	21/2, 13:15-15	23
Räkneövning	21/2, 15:15-17	
Första timmen: Jag löser uppgifter på tavlan i enlighet med inkomna önskemål		
Andra timmen: Jag finns på plats för att svara på frågor och ge hjälp individuellt		
19. Koherens	25/2, 10:15-12	9
20. Laser	27/2, 13:15-15	6
Räkneövning Grupp 1	10/3, 8:15-10	
Räkneövning Grupp 2	10/3, 10:15-12	
Räkneövning	11/3, 13:15-15	
Räkneövning	12/3, 8:15-10	Gamla tentor
Räkneövning, kursutvärdering	14/3, 8:15-10	Gamla tentor

TENTAMEN	17/3, 9-15	Sal 1
OMTENTAMEN	9/6, 9-15	Sal 6
RESTTENTAMEN	27/8, 9-15	Sal 1

Övningsuppgifter

Övningsuppgifter till vågfysik och optik 2008

January 10, 2008

Övningsuppgifterna till kursen är dels hämtade ur läroboken (PPP), dels ett kompendium för avsnittet om polarisation som kommer att delas ut, och dels ur ett problemsamlingshäfte (Pbs) som kan laddas ner på <http://www.tp.umu.se/~lundh/vagfysik/forelasn/prob/ovnuppg.html>

Ljusbrytning och reflektion

PPP: 2-5, 2-7, 2-32, 10-4
Pbs.: 2-10, 2-14, 2-15, 2-18, 2-19, 2-23, 2-24

Geometrisk optik - Krökta brytande ytor, avbildningar

PPP: 2-14, 2-12
Pbs.: 3-5

Geometrisk optik - Avbildning och linsformeln

PPP: 2-16, 2-17, 2-18, 2-19, 2-21, 2-23, 2-24, 2-28, 2-31
Pbs.: 3-2, 3-6, 3-7

Geometrisk optik - Optiska instrument, avbildningsfel

PPP: 3-7, 3-19, 3-25
Pbs.: 3-8

Vågekvationen

PPP: 4-2, 4-3, 4-12, 4-13
Pbs.: 1-5, 1-16, 1-17, 1-24

Vågor i fler dimensioner

PPP: 4-11
Pbs.: 1-4, 1-19, 1-44

Elektromagnetiska vågor, ljus

PPP: 4-15, 4-21
Pbs.: 1-32, 1-48

Superposition

PPP: 5-2, 5-4, 5-5, 5-6, 5-8, 5-12, 5-13, 5-16
Pbs.: 5-4, 5-27, 5-55, 5-92, 5-134

Interferens - Youngs dubbelspalt Fresneldiffraktion

PPP: 7-3, 7-5, 7-6, 7-7, 7-9, 7-10
Pbs.: 5-14, 5-19, 5-36, 5-131

PPP: 13-1, 13-2, 13-3, 13-14
Pbs.: 6-125

Interferens - Tunna skikt

PPP: 7-14, 7-15, 7-16, 7-20, 7-21, 7-23, 7-26
Pbs.: 2-31, 5-10, 5-81, 5-125, 5-129

Polarisation

Kompendium: 8.7, 8.9, 8.12, 8.14, 8.15, 8.16, 8.18
Pbs.: 4-15, 4-16, 4-17, 4-20, 4-21

Polariserat ljus

PPP: 15-4, 15-5, 15-9, 15-10, 15-12, 15-13, 15-14
Pbs.: 4-12, 4-59, 4-73, 4-78, 4-84

Interferens - Interferometrar

PPP: 8-1, 8-3, 8-11
Pbs.: 5-8, 5-9, 5-136, 5-138, 5-150

EM-teori om ljusbrytning och reflektion

PPP: 23-2, 23-4, 23-5, 23-11
Pbs.: 2-32

Diffraktion - enkelspalt, cirkulär och rektangulär apertur

PPP: 11-3, 11-6, 11-9, 11-22
Pbs.: 6-30, 6-116, 6-126

Koherens

PPP: 9-7, 9-8, 9-11, 9-14
Pbs.: 7-5, 7-11

Diffraktion - Upplösning, dubbelspalt

PPP: 11-13, 11-14, 11-15, 11-16
Pbs.: 6-3, 6-9

Laser

PPP: 6-15, 6-16

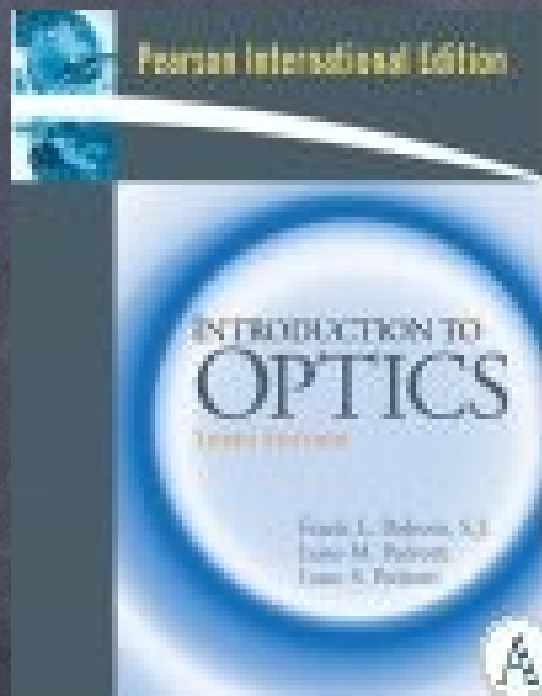
Diffraktion - flera spalter, gitter

PPP: 11-20, 12-1, 12-4, 12-6, 12-9
Pbs.: 6-7, 6-11, 6-56, 6-57, 6-59, 6-60, 6-73

Kurslitteratur

Pedrotti, Pedrotti & Pedrotti,
“Introduction to Optics”

Kastberg & Axner: problemkompendium
(finns att ladda ned från kurshemsidan)

Vågfysik och optik

Vågrörelser

Ett av fysikens grundläggande fenomen

Optik

Läran om ljus

laserteknik, grundforskning

Optik kan delas upp enligt:

Geometrisk optik

ljusbrytning

reflektion

speglar, linser etc.

optiska instrument

(inte så mycket i denna kurs. Mer i
"optisk konstruktion")

Vågoptik

polarisation

interferens

diffraktion

(tyngdpunkten i denna kurs)

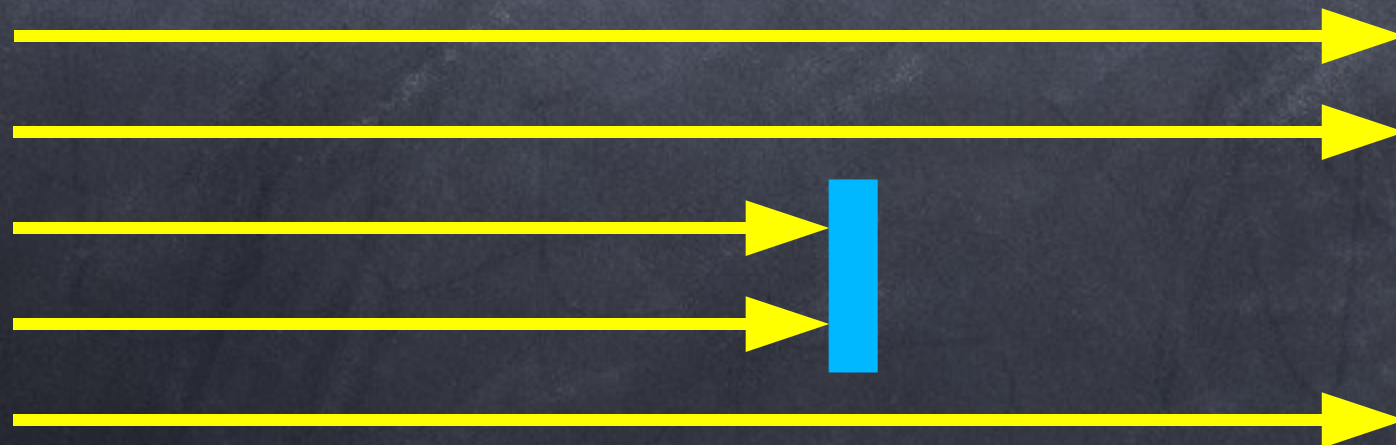
Idag

- Allmän kursinfo
- Genomgång:
  - Ljus, em-vågor
  - Ljus i medium
  - Brytning: Snells lag, reflektionslagen
  - Fullständig reflektion
- Problem Pb:2-8

Ljus

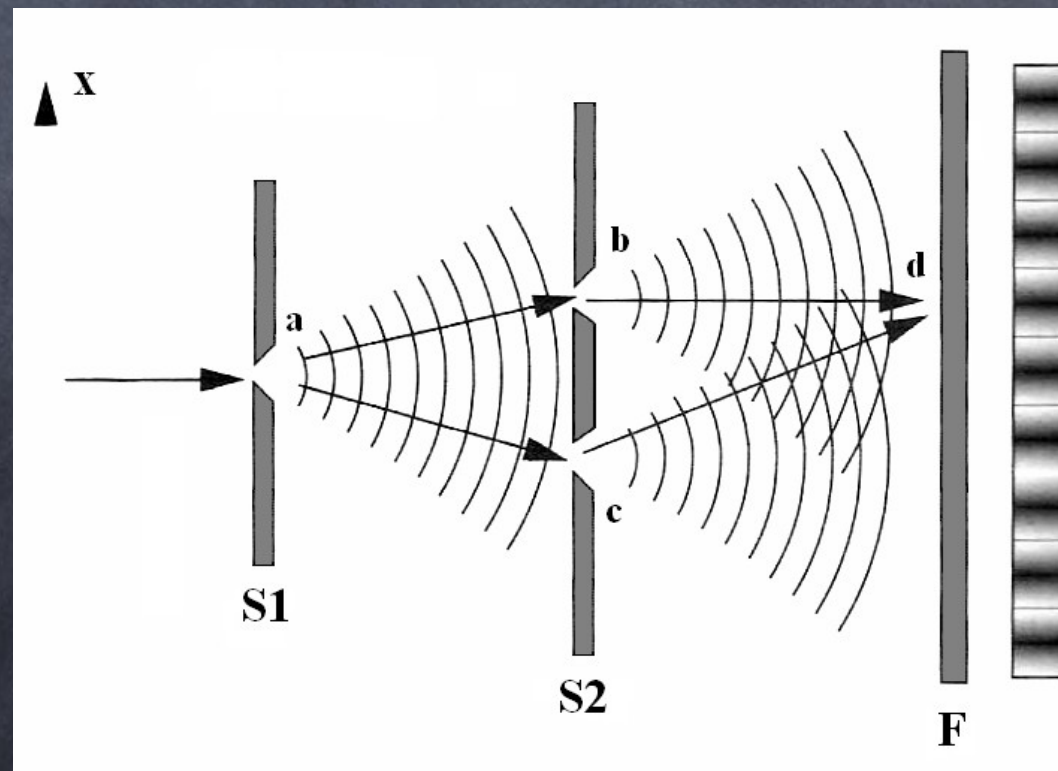
- Newton (1600-talet): “Ström av partiklar, går i rätta banor (strålar)”
- Beträktelsesättet är fortfarande användbart som en approximation: geometrisk optik (mer senare idag)

Ljus

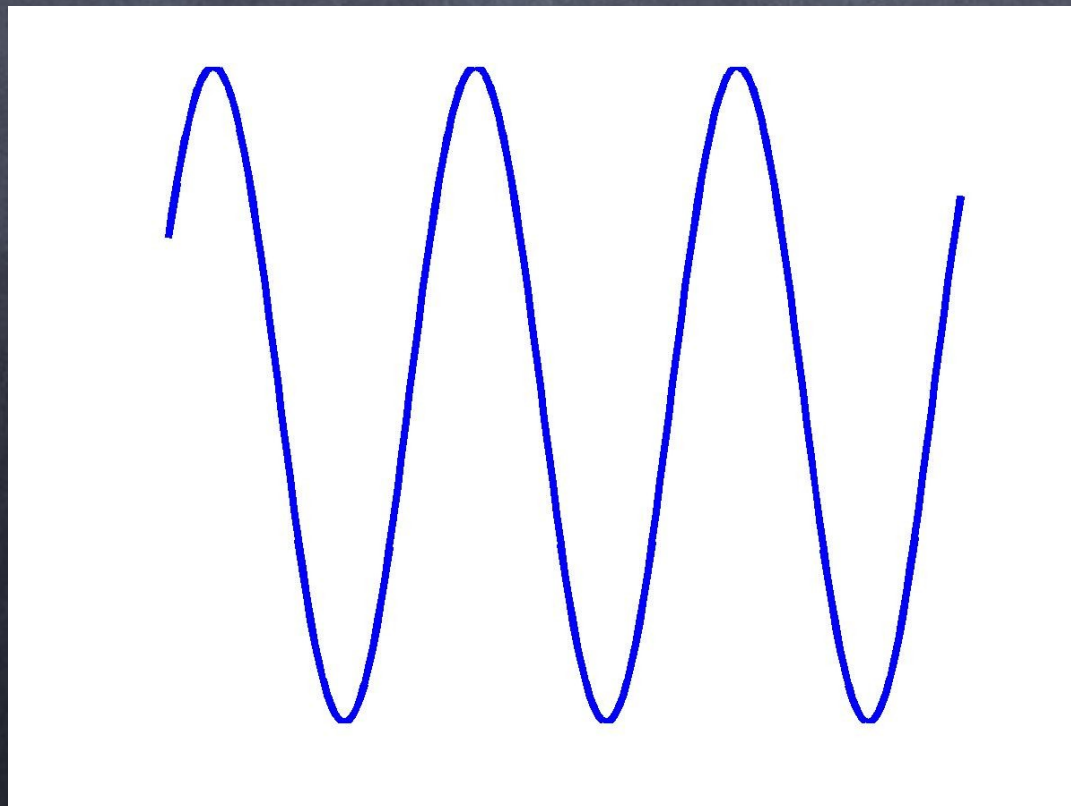
- Thomas Young (1700-talet):
- Ljus är en vågrörelse!
- Interferens påvisat i experiment

Elektromagnetisk strålning

- Våglängd λ
- Våghastighet v
- I vakuum: $v=c=2,998 \times 10^8 \text{ m/s}$
- Frekvens $\nu = v/\lambda$

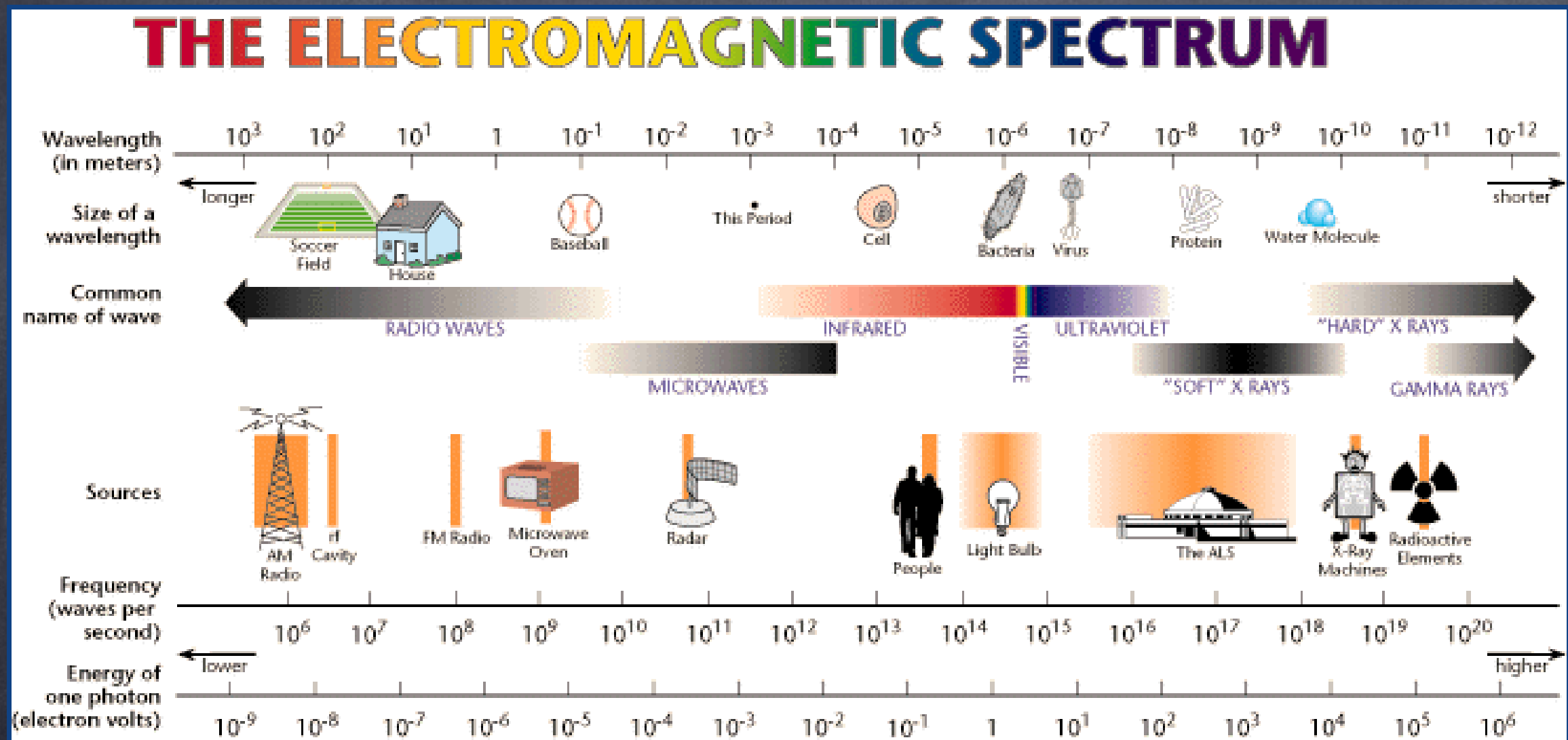

Kvantmekanik

- 1900-tal: Kvantmekanisk bild
- Ljus är en ström av partiklar - "fotoner"
- Kvantmekaniken beskriver våg- och partikelegenskaper samtidigt:
- $E = h\nu$
- Mycket lite om detta i denna kurs – håller oss till den "klassiska" bilden av ljus som vågrörelse

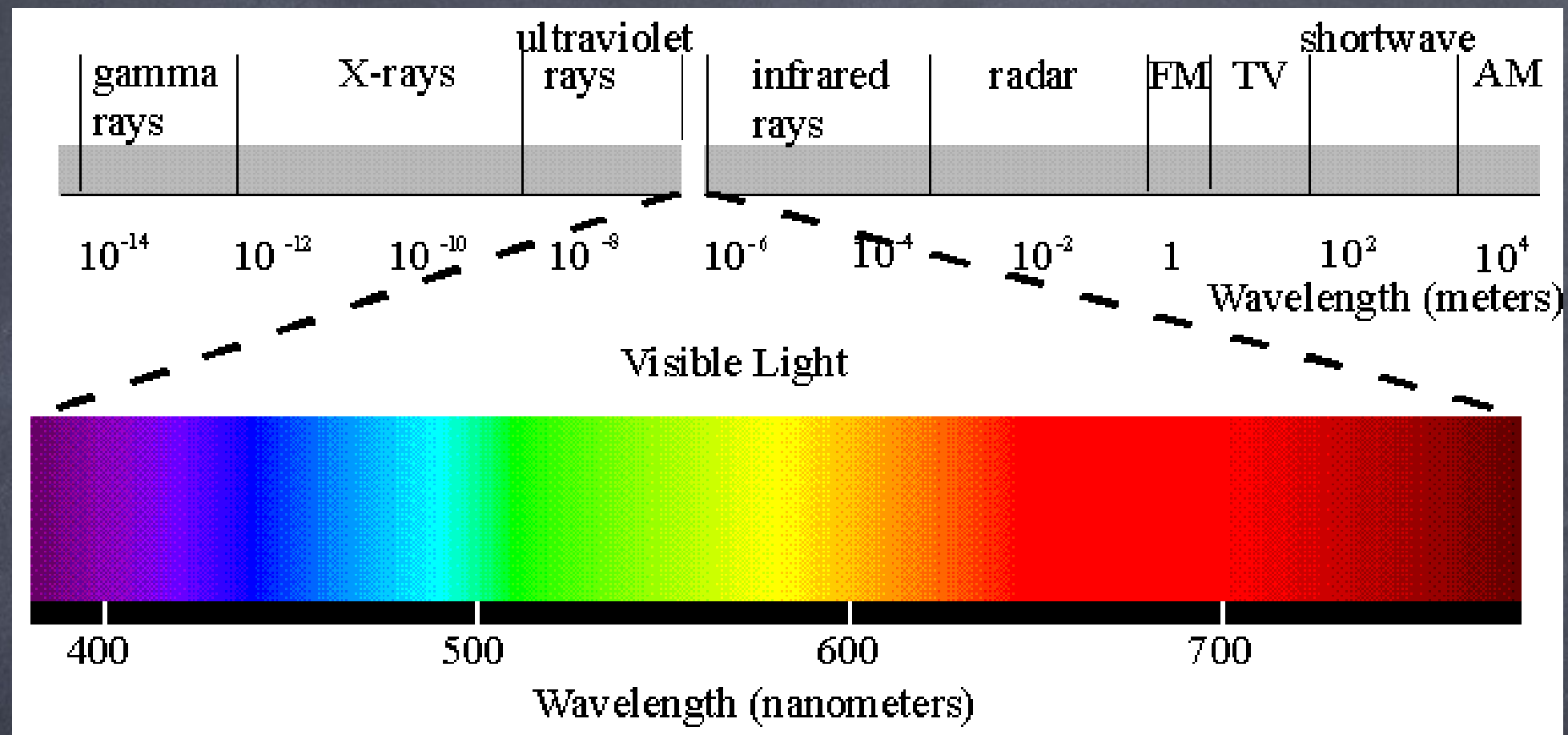

Det elektromagnetiska spektrat

Det synliga spektret

violett .. blått .. grönt .. gult .. orange .. rött